

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Siyer Yayınları: 445

Kavramlar: 2

Eser Adı

Asr-ı Saâdet'ten Günümüze Nifâk ve Münâfıklık

Yazar

Prof. Dr. Abdullah Yıldız

Yayın Yönetmeni

Muhammed Ensar Sözgen

Editör

Haydar Yıldırım

İç Tasarım

Mevlüt Sami Ertem

Kapak

Muhammed Onur Özçelikçi

Son Okuma

Ayşenur Sözgen

Baskı

PLT Kağıt Matbaa Ajans Hizmetleri Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi

İstasyon Mah. 1440 Sok. No:11-C/68

Küçükçekmece / İstanbul | Tel.: 0552 339 51 34

Sertifika No: 73787

1. Baskı: **Aralık 2023**

ISBN: **978-625-94143-5-5**

Nişancı Mah. Zekai Dede Sok. No:22 Eyüpsultan/İstanbul

Tel & Fax: (0212) 544 76 96 – (0212) 544 58 46 • **Wp Hattı:** (0546) 544 76 96

Sertifika No: 22574

www.siyerkitap.com | satis@siyeryayinlari.com

Asr-ı Saâdet'ten Günümüze

NİFÂK VE MÜNÂFIKLİK

Abdullah YILDIZ

Prof. Dr. Abdullah Yıldız

1955'te Kayseri'de doğdu. İlköğretimini köyünde 1965'de bitirdikten sonra 1967'de İstanbul Erenköy Kur'ân kursunda hafızlığını tamamladı. Orta ve lise öğrenimini Kayseri İmam Hatip Lisesi'nde; lisans öğrenimini, 1979'da Erciyes Üniversitesi Kayseri Yüksek İslâm Enstitüsü Tefsîr-Hadis bölümünde tamamladı.1980'de öğretmenliğe atandı.1987'de MEB tarafından Arap Dili ve Edebiyatı alanında bilgi ve beceri artırmak üzere Mısır'a gönderildi.1989 yılında Erciyes Üniversitesi'nde başladığı Yüksek Lisans öğrenimini, 1992 yılında *"Ebû Bekir Muhammed es-Serahsî'nin Hayatı ve Mebsut'un I. ve II. Ciltlerindeki Hadislerin Tahrîci"* konulu teziyle tamamladı.1993 yılında Erciyes Üniversitesi'nde Hadis Bilim Dalı'nda doktora başladı.15 yıl Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı değişik eğitim kurumlarında öğretmenlik yaptı. 1995 yılında, Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri Bölümü'nde Arapça Öğretim Görevlisi olarak çalışmaya başladı.1996'da istek üzere aynı üniversitenin İlahiyat Fakültesi'ne Hadis Anabilim Dalı öğretim görevlisi olarak atandı.1998 yılında Erciyes Üniversitesi'nde yaptığı *"Hadislerde Nifâk Kavramı ve Hz. Peygamber'in Münâfiklara Karşı Tutumu"* konulu çalışmasıyla doktora öğrenimini tamamladı.2000 yılında, Yrd. Doç. oldu. 2000-2008 yılları arasında aynı fakültede Dekan Yardımcılığı yaptı. 2014 yılında Hadis Anabilim Dalı'nda Doçent, 2020 yılında Profesör oldu. Halen Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'de görev yapmaktadır. Arapça ve İngilizce bilen yazar, evli olup dört çocuğu bulunmaktadır.

Çoğu güzel ahlâk, hoşgörü ve Müslüman bireyin sosyal ahlâk ve davranışı, toplumda sosyal uyum problemi ve çoğulcu toplumda Müslüman birey, İslâm'da bedevilîği yeren naslar, sünnet ve medeniyet ilişkileri konulu bildirileri olmak üzere çok sayıda sahâbe biyografileri ve rivâyet ilişkileri, kavram kargaşalı ve yakın anlam ilişkili bazı hadis terimleri konularında yayımlanmış makale ve bildirileri bulunan yazarın yayımlanmış kitapları şunlardır:

- Hz. Peygamber ve Gizli Düşmanları Münafıklar (2000)
- İmam Serahsî'nin Hayatı ve Sünnet Anlayışı (2001)
- Tulakâ Râviler ve Rivâyetleri (2012)
- Büyük Fetih Müslümanları ve Rivâyetleri (2015).

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar	8
Ön Söz	9

Birinci Bölüm

NİFÂK VE MÜNÂFIKLİK KAVRAMI VE SEBEPLERİ

A. Nifâk ve Münâfıklığın Tarifleri, Kavramsal Çerçeve ve Çeşitleri....	19
1. Lügatta Nifâk.....	19
2. Istılahda Nifâk.....	22
3. Münâfık ve Münâfıklık.....	23
B. Nifâk Kelimesi ve Müterâdifleri (Naslarda Anlam İlişkisi)	
Olan Diğer İslâmî Kavramlar)	26
1. Nifâk-Yalan (الكذب) ve Aldatma (الخدعة) İlişkisi.....	26
2. Nifâk-İman Mü'min İlişkisi	27
3. Nifâk-Küfür-Kâfir İlişkisi.....	33
4. Nifâk-Şirk İlişkisi	36
5. Nifâk-Zındıka İlişkisi	42
6. Nifâk-Fısk İlişkisi	45
7. Nifâk- İrtiyâb (Şek-Şüphede ve Kuşku).....	49
C. Nifâkın Zuhûru (İslâm'da Ortaya Çıkışı)	52
1. İhbârü'l-guyûb veya ihbârü'l-istikbâl türünden bir mu'cize yani gelecekte Medine'de olacak olayla ilgili gâibten haber verme olarak değerlendirenler.	54
2. Mekke'de İslâm'a yöneldiği halde henüz kalplerinde inançları sağlamlaşmamış ve kalpleri tatmin olmamış (yatışmamış) olan mütereddit Müslümanlardır.	55
3. Nifâkın Medine'de zuhûrunun buradaki ve bu dönemdeki gelişmelere bağlı olarak gelişmesi gerçeğidir.....	56
D. Nifâk Sebepleri.....	65
1. Sosyo-Psikolojik Sebepler	65
2. Siyâsî ve Politik Sebepler.....	100
3. Ekonomik Sebepler (Sekülerist/Dünyevîlik ve Maddecilik)....	110

İkinci Bölüm

NİFÂKIN ÇEŞİTLERİ VE ALÂMETLERİ (BELİRTİLERİ)

A. Nifâkın Çeşitleri (Nifâk/Münâfık Tipleri)	121
1. Hâlis Nifâk: Tam/Kararlı ve Kurgulu Nifâk: İtikâdî Nifâk	129
2. Mütereddît Nifâk: (Şüphe/Kuşku Nifâkı: Kısmî ve Karakteristik Nifâk)	133
3. Şibhu'n-Nifâk: Benzeme/Andırma Nifâkı	139
B. Nifâkın Ameldeki (Ahlâk, İbâdet, Muâmelâtdaki) Alâmetleri	145
1. Nifâkın Ameldeki Alâmetleri (Belirtileri)	145
C. Mü'min ve Münâfıĝı Tasvir Eden Bazı Âyet ve Hadisler	264
1. İman ve Mü'mini Tasvir Eden Bazı Âyetler	264
2. Nifâk ve Münâfıĝı Tasvir Eden Bazı Âyetler	266
3. Mü'mini, Nifâk ve Münâfıĝı Tasvir Eden Bazı Hadisler	270

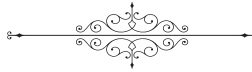
Üçüncü Bölüm

MÜNÂFIKLIK VE MÜNÂFIKLARA KARŞI UYGULANAN NEBEVÎ (İSLÂMÎ) SİYÂSET/TUTUM

A. Sahâbeyi (Toplumu) Nifâk, Münâfıklık ve Münâfıklar Konularında Bilinçlendirmek	280
B. Nifâkın Önlenmesinde Sahâbenin Etkinliğini Sağlayan Önemli Etkenler	283
1. Sahâbenin Hz. Peygamber'e Tam İtâatlı (Gönülden Bağlı) Olması	284
2. Hz. Peygamber Tarafından Ashaba Verilen Talimatların Tam ve Tarafsızca Uygulanması	285
3. Sahâbenin Münâfıkları Hukuken Ayrı Bir Zümre Olarak Görmemeleri	286
4. Sahâbenin Nifâk/Münâfıklık Konusunda Etkin Bir Duyarlılık Kazanmış Olmaları	289
5. Nifâk Olaylarında Sahâbenin İstihbârat Görevini Tam Yapmaları ve Olaya Doğrudan Müdâhale Etmemeleri	290
6. Nifâk ve Fitne Mahiyetli Kritik Olaylarda Bazı Sahâbilerin Özel Bilgilendirilmesi	290
C. Münâfıklara Karşı İlkesel Olarak İhtiyatlı ve Tedbirli Davranmak	293
D. Münâfıklara Hukuken Müslüman Muamelesi Yapmak	295

E. Mazeretlerini ve Şikâyetlerini Dinlemek.....	303
F. Kişiliklerine Değer Vermek, Statülerine Saygı Duymak.....	306
G. Henüz Münâfık Olmayan Çocuklara, Akraba ve Dostlarına Karşı İyi Davranmak.....	311
H. Gerekliğinde Psikolojik Baskı Uygulamak.....	312
1. Farz Namazlarda, Özellikle de Yatsı ve Sabah Namazlarında Cemâate Devama Dikkat Çekmek	314
2. Mescit İçerisinde ve Dışarıda Kulis ve Fiskos Yapmalarına İzin Vermemek.....	316
3. Vahiyle ve Sahâbe İhbârî ile Takip Etmek.....	318
I. Münâfıklara Önemli ve Stratejik Görevler Vermemek	321
J. Münâfıkları Savunmasız Bırakmak ve Örgütlenmelerini Engellemek.....	326
K. Ölmüş Münâfıklara Karşı Tavrı Almakla Birlikte Onlara La'net Etmemek	332
1. Münâfığın Cenâzesini Kefenlemek ve Teşyî' Etmek (Takip Etmek)	335
2. Münâfığın Cenâzesini Müslüman Kabristanına Defnetmek...	340
L. Nebî'nin (sas) Münâfıklara Karşı Uyguladığı Tutum ve Tavrı (Nebevî Siyâseti).....	343
M. Münâfığın Öldürülmesini Engelleyen Sebepler Konusunda Bazı Âlimler ve Ekollerin Görüşleri.....	349
N. Kur'ân'da Münâfık Betimlemesi ve Münâfığın Tövbesi.....	353
O. Asr-ı Saâdet'te Kendilerine Nifâk İsnât Edilen (Nifâk Şâibeli) Bazı İsimler	362
Sonuç ve Değerlendirme	367
Kaynakça	373

KISALTMALAR

a.s.	: Aleyhi's-selâm
A.Ü.İ.F.D.	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
b.	: İbn. Bin(oğlu)
bkz.	: Bakınız
bs.	: Baskı
bt.	: Bint (kızı)
byy.	: Baskı Yeri Yok
c.	: Cilt
cc.	: Celle Celâlühû
çev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
dğr.	: Diğerleri
E.Ü.İ.F.D.	: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
E.Ü.S.B.E.D.	: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi
h.	: Hicrî
haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
İ.A.	: İslam Ansiklopedisi
İ.A.D.	: İslâmî Araştırmalar Dergisi
İht.	: İhtisar Eden
İ.İ.A.V.	: İslâmî Araştırmalar Vakfı
md.	: Madde/Maddesi
M.E.	: Mecelletü'l-Ezher
M.E.B.	: Milli Eğitim Basımevi
M.K.D.İ.	: Mecelletü Külliyyeti'd-Dirâseti'l-İslâmiyye
nşr.	: Neşreden
O.M.Ü.İ.F.D.	: Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
r.a.	: Radıyallahü Anhü/Anhâ/Anhüm
s.	: Sayfa
sav.	: Sallallahü Aleyhi Vesellem
S.D.Ü.İ.F.D.	: Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
TDK.	: Türk Dil Kurumu
T.D.V.İ.A.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
thk.	: Tahkik Eden
tlf.	: Telif Eden
trc.	: Tercüme Eden
ts.	: Tarihsiz
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve daha
yy.	: Yayın Yeri Yok

ÖN SÖZ

İnsanlar için en yetkin ve etkin hidâyet ve öğüt kaynağı olan Kur'ân-ı Kerîm'de Allah Teâlâ, kendisine şeksiz ve şüphesiz inananlara “mü'min”; ulûhiyyetini, gönderdiği elçiler ve mesajlarını inkâr edenlere “kâfir” adını vermiştir. İnanç gruplarından sayıldığı halde îmanla-küfür arasında kararsız kalıp bocalayan ve bu iki inanç grubundan birine dahil olmayan, inanç sistemi içinde bilinmezlik, sinsilik, ihânet, yalan, aldatma vb. şekillerde kendi nevi şahıslarına münhasır belirti ve özellikleri olan, bu durumlarıyla mü'min ve kâfir hiç kimseye güven vermeyen ve hatta her insan ve inanç grubu için tehlike arz eden, bu itibarla Yaratıcı Kudret'in nebilerine ve mü'minlere kendileriyle mücâhade ve mücâdeleyi emrettiği, Zâtına ve resûllerine muhârib düşman kabul ettiği (Tevbe 9/72, 107, Mücâdele 58/19-22, Tahrîm 66/9), netice itibarı ile de kendilerine cehennemin en dip yeri va'd edilen (Nisâ 4/145) iki yüzlü, onursuz bir sınıf vardır ki onları da “münâfık” diye adlandırmıştır.

Sosyal varlık olan, ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem'den (as) beri ortak ihtiyaç ve gayelerle bir araya gelen insanların oluşturduğu toplumlarda arzuladıkları hedeflerine ulaşmalarını engelleyici tutum, tavır ve davranışta bulunan kişi ve gruplar sürekli var olmuştur. Sosyal ve çok ihtiyaçlı, aynı zamanda en donanımlı ve en üstün varlık olan insan türü içinde münâfık olarak nitelenen, çift veya çok karakterli tipler ise arzu ve ihtiyaçlarını giderme, çıkar ve kıymetlerini koruma adına, yol ve ilke olarak kendilerine çoğunlukla yaşadıkları toplum içinde gizlenmeyi, aldatmayı, iki yüzlü olmayı ve renk değiştirmeyi tercih edegelmişlerdir.

Bu tespitler doğrultusunda mevcut çalışmamızın özünü, bi'setle yani Hz. Muhammed'in insanlığa gönderilmesiyle ilâhî

mesajları (Kur'ân ve Sünneti) hayat tarzlarına esas alan, düşünce, tavır ve davranışlarında dünya ve âhiret mutluluğunu kazanmayı hedefleyen, hayat ve gidişatlarında İslâm üstün ahlâkının hâkim olduğu; iman, huzur ve güven toplumu olan ilk devir İslâm toplumundan yani *Asr- Saâdet'den*)-günümüze kavramsal bir yaklaşımla “nifâk”ve “münâfıklık” oluşturmaktadır. Zira -olmasını istemese de hemen her mu'tedil, ma'kûl ve insafî insan tarafından kendilerine imrenilen, özenilen bu inançlı, samîmî ve erdemli, altın devrin altın nesli içinde de huzuru ifsât eden, çevresine fitne ve fesat tohumları saçan, güvensiz ve tutarsız, kötü niyetli, şer düşünceli, korkak, kötümser ve hâin karakterli bazı kimselerin bulunduğu sosyal bir gerçektir.

Bu sosyal gerçeklikten hareketle dünya Müslümanlarının, homojen olmaktan çok genelde çoğulcu toplumlarda yaşadığı günümüzde; ifade ettikleri inançları ile yaptıkları faaliyetleri birbirine çelişki arzeden, kişilik, tutum ve davranışlarıyla çevrelerine güven vermeyen ve inanç grupları arasında kendilerine münâfık denilen, ikiyüzlü insan ve inanç tiplerinin karakter ve niteliklerini tanıtıcı nasların müstakil, nesnel ve yüzeysel olmayan bir araştırma ile ele alınmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca söz konusu çalışmamız, hadis, siyer ve tefsir ilminin yanında İslâm'ın ilk asrında Hz. Peygamber'in vefatından (10/632) sonraki süreçte ortaya çıkan ve Müslüman toplumu derinden yaralayan, aktörleri, sebep ve seyirleri açısından nifâk ve münâfıklık olguları temelinde en büyük nifâk hareketi olarak bilinen ve Hz. Osman'ın şehîd edilmesiyle tetiklenerek *el-Fitnetü'l-kübrâ* olayı (35/656) adıyla tarihte tecelli eden, sonraki süreçte genişleyerek devam eden nifâk sebepli bir takım hâdis ve hareketlere de zemin teşkil etmesi cihetleriyle İslâm tarihi yanında genel tarih ve siyâsî tarih ile de ilişkili bulunmaktadır. Ancak ilgili hususlar, çalışmamızın sınırlarını aşacağı ve istiâbını taşıracığından sözü edilen nifâk hareketlerine temas edilmemektedir.

İnsanlığın dünya ve âhiret mutluluğunu, küresel barış ve huzurunu hedefleyen yüce İslâm dininin temel kaynakları olan Kur'ân ve Sünnet'te; genel anlamıyla gizli inkâr ve

aldatmayı, şer düşünce ve düşmanlığı temsil eden nifâk ve münâfıklık olgularını yeren, mahiyet ve belirtileri hakkında bilgi veren, onlardan sakındıran pek çok âyet ve hadis bulunduğu muhakkaktır. İlgili iki kavramın da âyet ve hadislerde taalluk ettikleri manalar cihetiyle düşünce ve inanışta (niyet, iman ve itikatda) mürâilik ve ikiyüzlülüğü/çifte standardı, dezenformasyon ve çarpıtmayı ifade için kullanılması yanında ibâdet, ahlâk, muâmelât, siyâset, vb. alanlarda bazı dinî vecîbelerin ifâsında ihmal ve gevşeklik gösteren mü'minler için de kullanılmış olması, bizleri bu iki kavrama ilişkin farklı anlamların olup-olmadığını düşünüp araştırmaya, sözlüklerde ve naslardaki muhtelif manalarını tespite ve tarife sevk-etmektedir.

Çalışmamızın seyri içinde ve yeri geldiğinde bahsedileceği üzere Sîretü'n-Nebî ve İslâm Tarihi temel kaynaklarının genelinde, terminolojik anlamda nifâkın ortaya çıktığı milat olarak, risâletin başından beri (610) İslâm'ın yaygınlaşması ve Hz. Muhammed'in (sas) peygamberliğini hazmedemeyen (sindiremiyen) müşrik ve ehl-i kitabın yanında, Medine döneminde ve özellikle de Bedir olayından (2/624) sonra münâfıkların da yer aldığı belirtilmektedir. Çünkü ilgili dönemde diğer inanç grupları İslâm'a düşmanlıkta açık davrandıkları halde münâfıklar, yeni dine inanan mü'minler arasında Müslüman tavrı sergileyerek, suret-i haktan görünerek İslâm'ın ve Müslümanların gelişmesini, hatta fütuhatları bile engellemeye çalışmışlardır. Artık bundan sonra, açık ve anlaşılır olmayan tutum ve tavırlarıyla, yeni dine/İslâm'a inanan samîmî mü'minlerin inancını, moral, güven ve güç kaynağı olan imanlarını zayıflatan, böylece İslâm toplumunun güç ve kuvvetini yok ederek kendilerine gelmelerini, toparlanıp hak ve hakikat uğrunda yol almalarını engelleyen, bir ağaç kurdu/virüs misâli toplumu içinden kemiren nifâkı ve taşıyıcısı olan münâfığı tanıma, her bir sahâbî/mü'min için zorunlu bir görev halini almıştır.

Her ne kadar ismen değiştirilmiş ve kapsam bakımından genişletilmiş şekliyle bu 2. baskıda konumuzun adı "Asr-ı Saâdet'ten Günümüze Kavramsal bir Yaklaşımla Nifâk ve Münâfık" ise

de içerik olarak biz konuyu dil (kavramsal) yönünden ele almanın, ilgili kelimelerin semantik anlam ilişkilerine değinmenin yanında, daha çok Hz. Peygamber zamanında ortaya çıkan, dilleriyle Müslüman olduklarını söyledikleri halde içten (gizlice) inkarlarını sürdüren, İslâm'ın başlangıcından beri Allah'a, âhîret gününe ve risâlete inanmadıkları halde isteksiz, gönülsüz, çıkar ve korunma amacıyla Resûlullah'a (sas) inandıklarını söyleyenleri simgeleyen münâfıkların ortaya çıkışlarını, onların karakterlerini, o günkü koşullarda yaptıkları manevralarını, iki yüzlülüklerini, imanla ve mü'minlerle olan ilişkilerini, İslâm toplumuna verdikleri zararları, Hz. Peygamber'e ve etrafındaki Müslümanlara karşı olan tutum ve tavırlarını, Resûlullah (sas) ve ashâbının da münâfıklara karşı olan tutum ve davranışlarını, nifâk ve münâfığın iman, amel ve ahlâk ile olan ilişkisini, nifâk ve münâfığın alâmetlerini, ilmî etik ve ciddiyetle en temel hadis, sîret, tarih, İslâm tarihi, tefsir, vb. ilim kaynaklarından ahlâk ve irşât disiplinlerine uygun araştırmayı, Müslüman toplumun bilgi ve ilgisine sunmayı gerekli gördük.

Kur'ân-ı Kerîm'de müstakil bir surenin yanında üç yüzden fazla âyetin, bir o kadar da hadis literatüründe münâfıkların hallerinden, yapıp ettiklerinden, düşünceleri (inançları), amel, ahlâk, eylem ve alâmetlerinden bahseden nasların bulunması, nifâk konusunun yalnız iman ve ahlâk açılarından değil vahiy ve rivâyet açısından da ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. İlgili konu hakkındaki rivâyetlerin, genelde temel hadis kaynaklarının “iman, fiten, cihad, meğâzî, birr, münâfıkûn, tefsir, vb.” kitaplarında/bölümlerinde yer aldığı görülmektedir. Ancak bunlardan ilgili rivâyetlerin en ağırlıklı bulunduğu yerler ise, “iman”, meğâzî ve “cihâd” bölümleridir. Bu tespitlerden muhaddislerin nifâk ve münâfık konularını işledikleri “iman” kitabı bize, Allah'ın sürekli nazar ettiği ve her halini bildiği, Yaratıcı Kudret'in insanı imanın ana kaynağı (pınarın gözü) olan kalbine, düşünce ve niyetine göre değerlendirdiğini; İslâm fütûhatı ve intişârı ile ilgili olan “meğâzî” ve “cihâd” kitapları da münâfıkların asıl korku ve endişelerinin,

kalplerinde olan niyet ve düşüncelerinin bilinmesi ve niyetlerinin anlaşılması olduğunu işâret etmektedir. Aynı doğrultuda bir diğer önemli isteklerinin ise fütûhatla İslâm dininin yeryüzünde yükseliş ve genişlemesini engellemek olduğunu ortaya koymaktadır.

Yaptığımız araştırma sonucunda; konularına göre tasnif edilmiş klasik ve temel hadis kaynaklarında nifâk ve münâfıklara ait müstakil bir “kitap” (ünite, bölüm) ve “bab” (alt konu, alt bölüm) başlıklarının olmadığı görülmektedir. Bunlardan sadece Müslim’in Sahîh’inde “kitâbü’l-münâfıkîn” isimli başlık mevcut olduğu, bu hizmetin de Sahîh-i Müslim’in şârihi Nevevî’ye (676/1277) ait olduğu bilinmektedir. Ayrıca IV. yüzyıl muhaddis, müfessir ve fakîh âlimlerinden Ebû Bekir el-Firyâbî’nin (301/913) “*Sıfatü’n-nifâk ve zemmü’l-münâfıkîn*” (thk. Muhammed Abdulkadir Atâ. Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1985. s. 72) adlı hadis risâlesi ise bu konuda en orijinal ve müstakil değerli bir eser olarak bilinmektedir.

Nifâk ve münâfıkla ilgili günümüzde (20 ve 21. asırda) İslâm âleminde (Türkiye’de ve diğer Müslüman ülkelerde) Türkçe, Arapça, İngilizce, vd. birçok dilde yapılan çok sayıda çalışma için bkz. Abdullah Yıldız, Hz. Peygamber ve Gizli Düşmanları Münâfıklar, Önsöz, İz Yayıncılık, 2000; s.13-16). İslâm’da inanç gruplarından yerilen bir sınıf olarak nifâk ve münâfıklık konusu Temel İslâm Bilim dallarının hemen hepsi için ehemmiyet arz etmektedir.

Bu düşünceyle “*Asr-ı Saâdet’ten Günümüze Kavramsal Bir Yaklaşımla Nifâk ve Münâfıklar*” temalı çalışmamızda; konuya İslâm’ın iki temel kaynağı olan Kur’ân ve Sünnet açısından bakılmış ve bu sebeple düşünce ve görüşler genellikle, İslâm’ın iki temel kaynağı Kur’ân ve Sünnet ile (âyet ve hadislerle) temellendirilmeye çalışılmış; kuşkusuz ilgili konuyu izaha ihtiyaç hâsıl olduğunda diğer İslâmî ilim dalları kaynaklarına da mürâcaat edilmiştir. Bunların içinde -konunun temel kavramlarının kavramsal çerçevesini izah bağlamında- Arapça lugatlar, Türkçe ve Osmanlıca sözlükler başta olmak üzere siyer, meğâzî,

İslâm tarihi, tefsir ve kelâm ilimleriyle ilgili temel eserler ağırlıklı teşkil etmektedir. Bu kapsam ve doğrultuda, ayrıca karakteristik bir sorun olarak da tanınan ve çalışmamızın temasını oluşturan Hz. Peygamber zamanından günümüze “nifâk ve münâfıklık” olgusu, elbette ruh, karakter, algı ve etkileşimle ilgili psikolojik ve sosyo-psikolojik ilim dalları ve daha başka ilim alanları için de önem arz etmektedir.

Kısaca çalışmanın iki anahtar kavramı olan “nifâk” ve “münâfık” konusu, mana ve mahiyet olarak müslüman hayatının tamamını ilgilendirdiğinden, kalbî ve düşüncel problematik (çözümüne muhtâc) bir sorun olarak evveliyetle imân/itikât boyutu olmak üzere İslâm'ın amel (ibâdet), ahlâk, muâmelât ve siyâset, kısaca dini hayatın her alanı ve her boyutu ile ele alınmaya çalışılmıştır. Bu minvâldeki çalışma şu üç bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde; konunun anahtar kelimeleri olan “nifâk” ve “münâfık” kavramlarının çerçevesi, sözlük ve terim anlamları; taalluk ettiği alan itibarı ile itikât ve amelle ilgili bir kavram olan nifâk kelimesinin müterâdifleri ve aralarındaki anlam ilişkileri, nifâkın ortaya çıkış sebepleri ile nifâka sevkeden âmiller (sebepler) üzerinde durulmaktadır. **İkinci bölümde;** nifâk çeşitleri ve kalbî, düşüncel ve karakteristik bir problem olan nifâkın amelde ve ahlâktaki belirtileri yirmi müstakil başlık altında anlatılmakta; genel anlamda mü'min ve münâfıf tasvir eden bazı nasslar (âyet ve hadisler) verilmektedir. **Üçüncü ve son bölümde ise** zamanındaki münâfıklara karşı Hz. Peygamber'in izlediği tutumu, hayatlarında ve ölümleri anında onlara yaklaşımı, tutum ve davranışı, onlara uyguladığı nebevî siyâseti, münâfığın tövbesi, vb. konular ortaya konulmaya çalışılmakta ve kendilerine nifâk isnâd edilen bazı sahâbîlerin sadece isimleri verilmekte; ayrıca ilgili rivâyetler açısından bu hususun tartışılabilirliğine dikkat çekilmektedir.

Çalışmam süresince ve akademik hayatımın her aşamasında düşüncelerini benimle paylaşan hocalarım ve meslektaşlarıma; kütüphanelerini bana açarak kaynak temin etmede

yardımlarını esirgemiyeen mesâî arkadaşlarıma; çalışmam sırasında karşılaştığım meşakkatlere benimle birlikte katlanan, hiçbir zaman desteğini benden esirgemeyen fedâkar eşime ve aile bireylerine teşekkür etmeyi minnet bilir; çalışmamdan hâsıl olan hayrı ve sevâbı, kendilerini her zaman rahmetle yadettiğim merhûm anne ve babamın, ilim ve irfânlarından yararlandığım, üzerimde emeği olan ve fakat bedenlen aramızda bulunmayan hocalarımın ruhlarına ithâf ederim.

Prof. Dr. Abdullah YILDIZ

14.03.2022

